

Ακρόπολη Αθηνών

Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός / Ιστορία, Αρχαιολογία, Παλαιογραφία, Στρατιωτικά & Εθνικά θέματα

Αεροφωτογραφία Ακροπόλεως

© Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

Στο βραχώδη λόφο της Ακρόπολης, που δεσπόζει στο κέντρο της σύγχρονης Αθήνας, βρισκόταν το σπουδαιότερο και μεγαλοπρεπέστερο ιερό της αρχαίας πόλης, αφιερωμένο, κατά κύριο λόγο, στην προστάτιδα θεά της, την Αθηνά. Με τον ιερό αυτό χώρο σχετίζονται οι σημαντικότεροι μύθοι της αρχαίας Αθήνας, οι μεγάλες θρησκευτικές εορτές, οι παλαιότερες λατρείες της πόλης αλλά και ορισμένα από τα καθοριστικά για την ιστορία της γεγονότα. Τα μνημεία της Ακρόπολης, αρμονικά συνδυασμένα με το φυσικό περιβάλλον, αποτελούν μοναδικά αριστουργήματα της αρχαίας αρχιτεκτονικής, που εκφράζουν πρωτοποριακούς συσχετισμούς ρυθμών και τάσεων της κλασικής τέχνης και επηρέασαν την πνευματική και καλλιτεχνική δημιουργία για πολλούς αιώνες αργότερα. Η Ακρόπολη του 5ου αι. π.Χ. αποδίδει με τον τελειότερο τρόπο το μεγαλείο, τη δύναμη και τον πλούτο της Αθήνας στην εποχή της μεγαλύτερης ακμής της, το

“χρυσό αιώνα” του Περικλή.

Αεροφωτογραφία Ακροπόλεως
© Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

Ο λόφος επιλέχθηκε ήδη από τα νεολιθικά χρόνια (4000/3500-3000 π.Χ.) ως τόπος εγκατάστασης των κατοίκων της περιοχής. Κατάλοιπα εγκατάστασης της Πρώιμης και Μέσης Εποχής του Χαλκού εντοπίστηκαν στην περιοχή του Ερεχθείου. Κατά το 13ο αι. π.Χ., ο βράχος τειχίσθηκε και αποτέλεσε την έδρα του τοπικού ηγεμόνα. Τμήματα αυτού του τείχους, που αναφέρεται συνήθως ως “κυκλώπειο”, σώζονται αποσπασματικά ανάμεσα στα μεταγενέστερα μνημεία και η πορεία του μπορεί να αποκατασταθεί με σχετική ακρίβεια. Τον 8ο αι. π.Χ. η Ακρόπολη απέκτησε για πρώτη φορά τον αποκλειστικά ιερό της χαρακτήρα με την καθιέρωση της λατρείας της Αθηνάς Πολιάδος. Η θεά είχε το δικό της ναό, στη βορειοανατολική πλευρά του λόφου. Στα μέσα του 6ου αι. π.Χ., την εποχή που τύραννος της Αθήνας ήταν ο Πεισίστρατος, το ιερό απέκτησε μεγάλη αίγλη. Καθιερώθηκαν τα Παναθήναια, η μεγαλύτερη γιορτή των Αθηναίων προς τιμή της θεάς και ιδρύθηκαν τα πρώτα μνημειακά κτήρια και οι ναοί για τη λατρεία της, μεταξύ των οποίων, ο λεγόμενος “Αρχαίος ναός” και ο Εκατόμπεδος, πρόδρομος του Παρθενώνα. Τότε κατασκευάσθηκε το ιερό της Βραυρωνίας Αρτέμιδος και έγινε η πρώτη προσπάθεια για τη διαμόρφωση μνημειακού προτύπου του χώρου. Οι πιστοί αφιέρωναν στο ιερό πολυάριθμα και πλούσια αναθήματα, όπως ήταν οι

μαρμάρινες κόρες και οι ιππείς, τα χάλκινα και πήλινα αγαλμάτια και τα αγγεία, πολλά από τα οποία συνοδεύονταν από επιγραφές, που βεβαιώνουν τη σημασία που είχε η λατρεία της Αθηνάς κατά την αρχαϊκή περίοδο. Μετά τη νίκη εναντίον των Περσών στο Μαραθώνα, το 490 π.Χ., οι Αθηναίοι επιχείρησαν να κτίσουν ένα πολύ μεγαλύτερο ναό στη θέση του Παρθενώνα, γνωστό ως Προπαρθενώνα. Αυτός ο ναός δεν ολοκληρώθηκε ποτέ, γιατί το 480 π.Χ., οι Πέρσες εισέβαλαν στην Αττική, λεηλάτησαν την Ακρόπολη και πυρπόλησαν τα μνημεία. Μετά την αποχώρηση των εχθρών, οι Αθηναίοι ενταφίασαν το γλυπτό διάκοσμο των κατεστραμμένων ναών καθώς και όσα αναθήματα είχαν διασωθεί, γεμίζοντας τις φυσικές κοιλότητες του εδάφους και διαμορφώνοντας με αυτό τον τρόπο τεχνητά άνδηρα στο χώρο του ιερού. Η Ακρόπολη οχυρώθηκε με νέο τείχος, αρχικά από το Θεμιστοκλή (στη βόρεια πλευρά) και στη συνέχεια από τον Κίμωνα (στη νότια πλευρά). Μάλιστα, στο βόρειο τμήμα του τείχους ενσωματώθηκαν αρχιτεκτονικά μέλη των κατεστραμμένων ναών, που φαίνονται μέχρι σήμερα από την αρχαία Αγορά και από τη βόρεια πλευρά της πόλης.

Στα μέσα του 5ου αι. π.Χ., την εποχή που μεταφέρθηκε στην Ακρόπολη η έδρα της Αθηναϊκής Συμμαχίας και η Αθήνα ήταν το σημαντικότερο κέντρο του πνευματικού κόσμου, τέθηκε σε εφαρμογή, με πρωτοβουλία του Περικλή, ένα μεγαλεπίβολο οικοδομικό πρόγραμμα που διήρκεσε όλο το β' μισό του 5ου αι. π.Χ. Για την εκτέλεσή του εργάστηκαν πολλοί άνθρωποι, Αθηναίοι και ξένοι, ελεύθεροι και δούλοι, με ημερομίσθιο μία δραχμή. Τότε οικοδομήθηκαν, με την επίβλεψη των ικανότερων καλλιτεχνών, αρχιτεκτόνων και γλυπτών, τα σημαντικότερα μνημεία που βλέπει σήμερα ο επισκέπτης: ο Παρθενώνας, τα Προπύλαια, το Ερέχθειο και ο ναός της Αθηνάς Νίκης. Οι ναοί στη βόρεια πλευρά και στο κέντρο του βράχου στέγαζαν κυρίως τις αρχαιότερες λατρείες των Αθηναίων και τις λατρείες των Ολυμπίων θεών, ενώ η Αθηνά λατρευόταν πια με όλες τις ιδιότητές της που σχετιζόνταν με την πόλη, ως Πολιάς, προστάτιδα της πόλης, ως Παρθένος, Παλλάς, Πρόμαχος, θεά του πολέμου, Εργάνη, θεά της χειρωνακτικής εργασίας, και ως Νίκη. Μετά το τέλος του Πελοποννησιακού πολέμου, το 404 π.Χ., και έως τον 1ο αι. π.Χ., πάνω στον ιερό βράχο της Ακρόπολης δεν οικοδομήθηκαν άλλα σημαντικά μνημεία. Το 27 π.Χ., στα ανατολικά του Παρθενώνα κτίσθηκε μικρός ναός αφιερωμένος στο Ρωμαίο αυτοκράτορα Αύγουστο και στη Ρώμη. Είναι χαρακτηριστικό ότι, ενώ κατά τη ρωμαϊκή περίοδο σε άλλα ελληνικά ιερά έγιναν σοβαρές λεηλασίες και καταστροφές, η Ακρόπολη διατήρησε την παλαιά της αίγλη και εξακολούθησε να συγκεντρώνει τα πλούσια αφιερώματα των πιστών. Η τελευταία επέμβαση στο χώρο έγινε μετά την επιδρομή των Ερούλων τον 3ο αι. μ.Χ., οπότε κατασκευάσθηκε οχυρωματικό τείχος με δύο πύλες στη δυτική πλευρά, από τις οποίες η μία, η δυτική, σώζεται μέχρι σήμερα και είναι γνωστή με το όνομα Beule, από το όνομα του Γάλλου αρχαιολόγου που έκανε έρευνες στο χώρο

το 19ο αιώνα.

Στους επόμενους αιώνες τα μνημεία της Ακρόπολης υπέστησαν σοβαρές βλάβες από φυσικά αίτια ή από ανθρώπινες επεμβάσεις. Με την επικράτηση του χριστιανισμού και ιδιαίτερα από τον 6ο αι. μ.Χ., τα μνημεία μετατράπηκαν σε χριστιανικές εκκλησίες. Ο Παρθενώνας αφιερώθηκε στην Παρθένο Μαρία, που στη συνέχεια ονομάστηκε Παναγιά η Αθηνιώτισσα, ενώ στα τέλη του 11ου αιώνα αποτέλεσε τη μητρόπολη της Αθήνας. Το Ερέχθειο είχε μετατραπεί σε ναό του Σωτήρος ή της Θεοτόκου, ο ναός της Αθηνάς Νίκης σε εκκλησάκι και τα Προπύλαια σε επισκοπική κατοικία. Ο βράχος της Ακρόπολης αποτελούσε το φρούριο της πόλης. Κατά την περίοδο της Φραγκοκρατίας (1204-1456), τα Προπύλαια μετατράπηκαν σε ανάκτορο των Φράγκων ηγεμόνων, ενώ στην Τουρκοκρατία (1456-1833) η Ακρόπολη και πάλι έγινε το φρούριο της πόλης, όπου κατοικούσε ο Τούρκος φρούραρχος. Το 1687, κατά τη διάρκεια του Β΄ Ενετοτουρκικού πολέμου, ο λόφος πολιορκήθηκε από τον Φ. Μοροζίνι και στις 26 Σεπτεμβρίου 1687, μία βόμβα των Ενετών ανατίναξε τον Παρθενώνα που είχε μετατραπεί σε πυριτιδαποθήκη. Η επόμενη σοβαρή καταστροφή στα μνημεία σημειώθηκε μεταξύ των ετών 1801-1802, με τη διαρπαγή του γλυπτού διάκοσμου του Παρθενώνα από το λόρδο Έλγιν και την αφαίρεση γλυπτών από το ναό της Αθηνάς Νίκης και το Ερέχθειο. Η Ακρόπολη πέρασε οριστικά στην κυριαρχία των Ελλήνων το 1822 και πρώτος φρούραρχός της ορίστηκε ο Οδυσσέας Ανδρούτσος.

Μετά την απελευθέρωση, τα μνημεία της Ακρόπολης τέθηκαν υπό τη μέριμνα του νέου ελληνικού κράτους. Οι πρώτες ανασκαφές στο βράχο έγιναν ανάμεσα στα έτη 1835 και 1837. Η μεγάλη συστηματική ανασκαφή της Ακρόπολης διεξήχθη το διάστημα 1885-1890 από τον Παναγιώτη Καββαδία, ενώ στις αρχές του 20ού αιώνα έγιναν οι πρώτες εκτεταμένες αναστηλωτικές εργασίες από τον Ν. Μπαλάνο. Το 1975 συστάθηκε η Επιτροπή Συντήρησης Μνημείων Ακροπόλεως που έχει ως στόχο τη μελέτη και τη διεξαγωγή μεγάλης κλίμακας στερεωτικών και αναστηλωτικών έργων, που συνεχίζονται μέχρι σήμερα σε συνεργασία με την Υπηρεσία Αναστήλωσης Μνημείων Ακροπόλεως και την Α΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων του Υπουργείου Πολιτισμού.

Συντάκτης: Ιωάννα Βενιέρη, αρχαιολόγος

Πηγή: odysseus.culture.gr